

Razvoj govornog izražavanja: igre i aktivnosti

Smoljan, Gordana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:567712>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

GORDANA SMOLJAN

RAZVOJ GOVORNOG IZRAŽAVANJA: IGRE I AKTIVNOSTI

Završni rad

Pula, 2022

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanost

GORDANA SMOLJAN

RAZVOJ GOVORNOG IZRAŽAVANJA: IGRE I AKTIVNOSTI

Završni rad

JMBAG: 0303089195, redoviti student

Studijski smjer: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Igre i djeca

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marina Diković

Pula, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje Gordana Smoljan, kandidatkinja za prvostupnicu predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Gordana Smoljan dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Razvoj govornog izražavanja: igre i aktivnosti“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

ZAHVALA

Prije svega posebno se želim zahvaliti cijeloj svojoj obitelji koja me u sve ove tri godine visokoškolskog obrazovanja podržavala, poticala i bila oslonac u svakom trenutku. Također, zahvaljujem im se na svakoj lijepoj riječi i pohvali koja mi je davala još više motivacije, snage i želje za naprijed.

Sada se želim zahvaliti svim profesorima i asistentima ovog studija koji su nas kroz sve ove tri godine studiranja mnogo toga naučili. Također, najveću zahvalu dajem mentorici zbog velike angažiranosti, mnogo vrijednih i korisnih preporuka, savjeta i motivacije koju je prenijela na mene. Zahvaljujem se i svakom dječjem vrtiću koji me primio na stručnu praksu. Hvala svim odgojiteljima koji su me naučili kako je to biti pravi odgojitelj. Također, hvala djeci iz svakog dječjeg vrtića u kojem sam odrađivala praksu zbog podarene kreativnosti, ideja, igara, smijeha i veselja.

SADRŽAJ

UVOD	8
1. RETORIKA I GOVOR	10
2. RAZVOJ GOVORNOG IZRAŽAVANJA KOD DJETETA	12
2. 1. Predverbalno i verbalno izražavanje	12
2. 1. 1. Predverbalno razdoblje.....	13
2. 1. 2. Verbalno razdoblje	13
2. 2. Čimbenici koji utječu na razvoj djetetova govora	13
2. 2. 1. Utjecaj roditelja u razvoju govora kod djeteta.....	14
2. 2. 2. Utjecaj odgojitelja u razvoju govora kod djeteta	15
2. 3. Razvoj govora.....	16
2. 3. 1. Razvoj govora od rođenja do druge godine života.....	17
2. 3. 2. Razvoj govora od druge do četvrte godine života	18
2. 3. 3. Razvoj govora od četvrte do šeste / sedme godine života	18
3. 3. Vrste teškoća u razvoju govora.....	19
3. 3. 1. Oštećenja u sluhu.....	19
3. 3. 2. Brzopletost.....	20
3. 3. 3. Bradikalija	21
3. 3. 4. Poremećaj u izgovoru	21
3. 3. 5. Pojava mucanja	22
3. 4. Važnost logopeda i suradnja s odgojiteljem	23
3. 4. 1. „Kokolingo“	24
4. IGRA I DIJETE.....	26
4. 1. Vrste igara za djecu predškolske dobi	27
5. IGRE RIJEČIMA ZA DJECU PREDŠKOLSKOG UZRASTA	29
5. 1. Pjesmice	30
6. RAZDOBLJE PRIJE POLASKA U ŠKOLU	31
7. PRIMJERI DOBRE PRAKSE JEZIČNIH IGARA.....	33
7. 1. Što gdje pripada?	33
7. 2. Svako slovo korak naprijed.....	33

7. 3. Uhvati glas dlanovima	34
7. 4. Reci suprotnost.....	34
7. 5. Osmisli rimu	35
7. 6. Složi rečenicu	35
7. 7. Od sličice do pričice.....	35
7. 8. Izmisli priču	36
ZAKLJUČAK.....	37
LITERATURA	39
SAŽETAK.....	40
SUMARRY	41

UVOD

Svakom odgojitelju, a posebice roditelju je važno da dijete ima pravilan razvoj te da se prilagodi okolini koja ga okružuje. Naime, djeca od svoga rođenja kreću u zanimljiv svijet koji je prepun istraživanja putem manipuliranja raznih predmeta koji su mu ponuđeni te oni koje dijete samo kreira uz pomoć svoje mašte i kreativnosti te na temelju toga stvara svoj svijet oko sebe. Djetetov najveći posao je igra koja je vrlo bitna u njegovu razvoju. Putem igre dijete istražuje, proučava, opipava sve oko sebe, pokušava doći do nekih rješenja i zaključaka putem pokušaja i pogrešaka koji su vrlo zanimljivi kod djeteta. Također, dijete putem igre upoznaje sebe, druge i svijet oko sebe.

Djetetov govor se razvija od samog rođenja te se iz godine u godinu sve više prilagođava, upotpunjuje te nadograđuje. Dijete se s govorom upoznaje već u majčinoj utrobi kad osjeti svakog trenutka gdje ono komunicira s majkom na način da ju sluša dok govori, pjeva te na taj način dijete zna prepoznati majčin glas razlikujući ga od ostalih.

Okolina, kao jedan od vrlo važnih čimbenika u djetetovu razvoju ima značajan utjecaj na djetetov govor. Kada se spominje okolina, prvenstveno se misli na roditelje te djetetovu bližu okolinu koju susreće svakoga dana. Okolina i dijete su u svakodnevnom kontaktu te zbog toga bi okolina trebala biti dobar primjer i poticaj kako bi se dijete razvijalo u pravilnom smjeru. Roditelji bi djetetu trebali biti pravi model i primjer kakav bi trebao biti u životu. Djetetu se treba pristupati na blag, kulturn i primjeren način s ciljem da mu se pokažu svi maniri i govorne navike koje će ono u budućnosti rabiti u komunikaciji s drugima. Osim toga, djetetov govor je bitno njegovati na način da roditelji djetetu budu oslonac, podrška i poticaj posebice u razdoblju njegova intenzivnog razvoja u području govora. Prve tri godine života su vrlo važne za djetetov razvoj i upravo zbog toga je važno prisutstvo i djelovanje roditelja.

Djelovanje roditelja i/ili odgojitelja za vrijeme aktivnog razvoja govora kod djeteta se može upotpuniti raznim govornim aktivnostima koje se mogu realizirati s djetetom. Osim raznih brojalica, pjesmica i priča, odgojitelj ili roditelj može djetetovu govoru doprinijeti na način da dijete uključe u svakodnevne aktivnosti te uz to uključe

razne jezične igre koje se mogu ili ne moraju nadovezati uz trenutnu radnju. Samo je važna angažiranost roditelja te potpuni fokus na dijete u svrhu pravodobnog reagiranja, ispravljanja, poticanja i aktivnog sudjelovanja u igri. Također, dijete se svakodnevno samostalno igra te se u toj igri uključuje i dječji monolog u kojem dijete stvara svoju priču te prije svega spontano ulazi u govorno stvaralaštvo u kojem se ono vokalno, gugutanjem i govorno izražava. Stoga je od velike važnosti da se dijete samostalno izražava i istražuje govor kao pojavu koja je iznimno važna u svakom trenutku života.

Nažalost, djetetov govor može krenuti u krivom smjeru razvoja na način da se pojavi neka govorna poteškoća kod djeteta. U tom trenutku važno je pravodobno regirati, savjetovati se te posjetiti logopeda s ciljem pravodobnog i kvalitetnog uklanjanja govorne poteškoće. Također, u tom razdoblju vrlo je bitna suradnja između odgojitelja, roditelja i stručne osobe s ciljem da se ukloni govorna mana.

U ovome radu biti će opisan razvoj djetetova govora od rođenja do godine polaska u školu. Također, u radu će biti opisane i neke od govornih poteškoća koje se mogu pojaviti tijekom djetetova razvoja te u tome dijelu će se spomenuti i važnost logopeda kao stručnog suradnika u odgoju i obrazovanju. Osim toga, uz prethodno teorijski obrađen *Program predškole* navest će se i opisati neke od jezičnih igara i govornih aktivnosti koje se mogu provoditi sa djecom u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Također, iznijet će se važnost i poticanje dječjeg govornog stvaralaštva kroz igru i svakodnevne aktivnosti u vrtiću.

1. RETORIKA I GOVOR

Što označava pojam retorika i čemu služi? Naime, gdje god se govori javno, govori se retorski. Što to zapravo znači? Naime, takav se govor mjeri na drugačiji način nego onaj privatni. Srž je u tome što je u njemu povećana odgovornost izgovorene riječi u istinitosti i djelotvornosti, u društvenoj opravdanosti i korisnosti te u govorno-jezičnoj ispravnosti i u općoj kulturi (Škarić, 2003).

Javnim se govorenjem želi obavijestiti i poučiti, sporazumijeti i solidarizirati, razjasniti i urazumjeti, uvjeriti u dobro i dobiti za općekorisno, stvarati i navesti na stvaranje kako bi na taj način pridonijeli ljudskim odnosima i oplemenili ljudsko okruženje (Škarić, 2003).

Prema Ciceronu retorika je umijeće govorenja prilagođenog za uvjeravanje, dok je prema Aristotelu to sposobnost uočavanja bitnoga i primarnog svojstva kojim se može uvjeriti, a koje svojstvo krije u sebi svaki predmet ili pojava. Naime, u obje tvrdnje stoji da je za retoriku važan način kako da se netko riječima uvjeri i pridobije za neku ideju ili akciju (Škarić, 2003).

Međutim, i danas se drže govori, ali oni nisu glavni oblik retoričkog ponašanja. Tako da područje suvremenog govorničkog izražavanja, između ostalog obuhvaća i razgovore u kojima se pitanja i odgovori oba sugovornika upućuju ravnopravno. Osim toga, replike su kratke, najčešće sastavljene od jedne rečenice. Razgovor zahtijeva jasno formuliranje misli i pažljivo slušanje sugovornika. Osim razgovora imamo grupu kratkih monologa, govora te posebnih govornih vrsta (Škarić, 2003).

Govor je oduvijek osnovni način komunikacije među ljudima. Kako bi govor kao sustav bio zadovoljen mora imati nekoliko preduvjeta za njegov razvoj. Osim dobrog zdravlja, svakako trebaju biti uredno razvijeni govorni organi, sluh, intelektualni razvoj te stimulativno okruženje (Andrešić, (2010). Naime, govor ima važnu ulogu u životu ljudi i upravo zbog složenog procesa i ranog razvoja govora kod djece vrlo je bitna osviještenost roditelja, odgojitelja i okoline kako pomoći djeci i poticati njihov cjelokupni razvoj, pa tako i razvoj govora koji je vrlo bitan za daljnji razvoj i napredak. Komunikacija kao razmjena obavijesti važna nam je za djelovanje na svijet i ljude te predstavlja temelj za usvajanje jezika i govora. Govor i jezik kao

sastavni dio komunikacije su nužni za intelektualni razvoj i učenje, te socijalizaciju djeteta.¹

Najintenzivniji razvoj govora i jezika događa se u prve tri godine djetetova života. Tada dijete prolazi kroz faze od prvog krika, glasanja pa sve do kompetentne participacije u razgovoru u kojem govorom može izraziti svoje osjećaje, potrebe, stavove, boriti se za sebe te na taj način utjecati na druge. Izrazito su važni jezično-govorni poticajnim u prvim mjesecima života svakog djeteta. Naime, dijete svojim plačem saopćuje o svojim trenutnim stanjima u kojima se nalazi: žeđ, glad, uznemirenost. Međutim, dijete na taj način izražava svoje osjećaje i potrebe te na taj način komunicira sa okolinom (Andrešić, 2010).

Slušanjem glasova iz okoline dijete raspoznaje ugodne od neugodnih i poznate od nepoznatih glasova, slogova te reagira na njih. Kako se razvija i raste, tako stječe sposobnost imitacije glasova, slogova te izgovaranja prvih riječi. U tom periodu razdoblju djeca vrlo brzo uče da izgovorene riječi zapravo predstavljaju objekte, radnje i mišljenja. Od tog trenutka rječnik kreće brzo rasti te na taj način djeca usvajaju jezična pravila (Andrešić, 2010).

Ako želimo da dijete kreativno djeluje u razvoju govora i bude sposobno za izražavanje, onda mu trebamo pružiti mogućnost slušanja različitih kvaliteta govora i njegov smisao. Takvo iskustvo dijete stječe slušanjem priča, bajki i pjesama, a zatim i kreativnim jezičnim igrama u kojima se u jednoj cjelini može izraziti govorom. Komunikacija s djecom neophodno je potrebna za zdrav razvoj njihovog govora (Kotarac, prema Starc i sur., 2017).

¹ Dostupno na: [<https://www.centar-logos.hr/jezik-i-govor-u-cemu-je-razlika/>] Pristupljeno: [23. 5. 2022.]

2. RAZVOJ GOVORNOG IZRAŽAVANJA KOD DJETETA

Kao što je i prije istaknuto kako većina djece dolazi na svijet željna, spremna i sposobna usvajati govor tako je važno istaknuti koliko su zapravo njihove sposobnosti koje oni tada imaju vrlo impresivne. Djeca imaju urođenu želju da komuniciraju i sposobna su ovladavati barem osnovama komunikacije iako još nisu bila izložena svom bogatstvu jezika koji im se nudi u svakom trenutku.

Govor se kod djece razvija samostalno i nesvjesno od njegove najranije dobi. Naime, govor se razvija od samog rođenja te se nakon toga razvija postepeno i traje cijeli život. Iznimno je važno poznavati djetetov govorni razvoj. To se može postići na način da uključimo sebe kao odgojitelja ili roditelja te svakodnevno komuniciramo s djetetom, uključujemo ga u komunikaciju, navikavamo ga na interakciju i slušamo ga kada nam nešto želi reći ili poručiti. Zapravo, na taj način potičemo njegov govor i izražavanje. Stručnjaci kažu kako se kod djece govor razvija već u majčinoj utrobi kada može raspoznati govor majke od govora nepoznate osobe te da čak može i raspoznati strane jezike (Posokhova, 2008).

Kada se prije spomenulo da se govor djeteta razvija već u majčinoj utrobi, mislilo se na to kako prvi znakovi komunikacije između majke i djeteta započinju već u utrobi gdje majka osjeća svaki djetetov pokret, a dijete osluškuje majčine otkucaje srca. Međutim, dijete u utrobi osluškuje majčino disanje i tako se prilagođava na njezin životni ritam. Na taj način dijete polako počinje upoznavati svijet kojemu će kasnije pripadati i aktivno sudjelovati. Privrženost i bliskost majke i djeteta je osnova emocionalne veze i na njoj se stvara temelj adekvatnog poticaja ulaska u socijalno okruženje koje je neophodno za djetetov razvoj govora u ranom djetinjstvu.

2. 1. Predverbalno i verbalno izražavanje

Prema Jovančević i suradnicima (2014) govorni razvoj djeteta se može pratiti preko dva temeljna govorna razdoblja. Prvo razdoblje odnosno predverbalno razdoblje je ciklus koji se javlja od djetetova rođenja do njegove prve smislene riječi. Dok verbalno razdoblje počinje od djetetove prve smislene riječi do automatizacije govora i dalje tijekom djetetova života.

2. 1. 1. Predverbalno razdoblje

Tijekom predverbalnog razdoblja u životu djeteta stvaraju se važni preduvjeti za njegov kasniji razvoj u području govora i jezika. Rana komunikacija koju dijete stječe s njemu bliskim osobama važna je za njegov zdrav govorni razvoj. Dijete u tom razdoblju komunicira s okolinom uz pomoć neverbalne komunikacije koja uključuje fazu gukanja. Tada dijete uglavnom izražava ugodu i zadovoljstvo. Također za to razdoblje karakteristična je i faza slogovanja u kojoj dijete povezuje nekoliko jednakih slogova oponašajući ono što je čulo u neposrednoj okolini.²

2. 1. 2. Verbalno razdoblje

Period između 12. i 18. mjeseca obilježen je djetetovim prvim riječima. Dijete tada ulazi u verbalno razdoblje razvoja govora. Prve riječi su najčešće dvosložne (ma-ma, pa-pa...) te dijete koristeći se njima dovoljno kvalitetno komunicira s okolinom. Krajem druge godine javlja se telegrafski govor kada su djetetove prve rečenice sastavljene najčešće od dvije riječi kojima dijete jasno šalje željenu poruku. Međutim, svladavanje gramatike počinje paralelno s izgovorom prve rečenice kada dijete postepeno počinje i sa slaganje sve više smislenih riječi u rečenici. Dok krajem treće godine smatra se da je dijete već ovladalo osnovu materinskog jezika. Djecu tada iznimno veseli sposobnost verbalizacije proživljenih i izmišljenih situacija. Također, realiziranjem jezičnih igara se uočava kod djeteta osjećaj za rimu i ritam te mogućnost da pomoću govora dolazi do novih saznanja.³

2. 2. Čimbenici koji utječu na razvoj djetetova govora

Dva vrlo važna čimbenika koja utječu na razvoj djetetova govora su djetetova obitelj, odnosno roditelji i odgojitelj. Njihova uloga u djetetovu životu je od velike važnosti zato jer imaju veliku odgovornost tijekom cjeloživotnog govorno-jezičnog, ali i općeg razvoja djeteta. Oni su ti koji prate njegov govorni razvoj i pomažu djetetu tijekom njegova odrastanja. Njihovo prisustvo u prvih nekoliko godina života je jako bitno upravo zbog toga jer dijete tada najviše upija i uči. Oni trebaju biti pravi primjer i model na kojem će promatranjem i slušanjem učiti te ono što je vidjelo i čulo će

² Dostupno na: [<https://vrtic-kapljica.hr/wp-content/uploads/2021/03/ana-razvoj-govora-3.pdf>] Pristupljeno: [23. 5. 2022.]

³ Dostupno na: [<https://vrtic-kapljica.hr/wp-content/uploads/2021/03/ana-razvoj-govora-3.pdf>] Pristupljeno: [23. 5. 2022.]

kasnije primjenjivati u životu. Zato je potrebno biti u cijelosti predan djetetu s ciljem da mu se prenese i da ga se nauči na najbolji mogući način. Osim svega navedenoga od iznimne je važnosti potrebno staviti naglasak i na važnost ostvarivanja suradnje i poticanja partnerstva između obitelji i predškolske ustanove, odnosno odgojitelja i roditelja. Naime, njihova suradnja je ta koja će pridonositi dobrobiti djeteta s ciljem ostvarivanja najboljeg interesa djece.

2. 2. 1. Utjecaj roditelja u razvoju govora kod djeteta

Kako se prije spomenulo da u govor spada i neverbalna komunikacija, bitno je naglasiti kako se dijete susreće sa govorom već na dan svog rođenja. U tom trenutku pod govorom se smatra plač. Dijete u tom trenutku već tada govori, ali na neverbalan način, što znači da je i to vrlo bitna sastavnica djetetovog razvoja u području govora. Dijete svojim rođenjem prvi kontakt ostvaruje sa svojom majkom. Ono svojim gestikulacijama i vokalizacijama daje do znanja da želi usmjeriti pozornost na sebe te na taj način poprima osjećaj privrženosti između sebe i majke. U prvim godinama rasta i razvoja djetetu je bitno da se on razvija u obitelji u kojoj će se osjećati sigurno i voljeno. Ako se dijete tako i osjeća na taj način će zadobiti povjerenje svih članova obitelji. No, kako su prvi dani djetetova života posvećeni samo djetetu i majci bitno je da majka bude uvijek uz njega. Važno je da majka komunicira sa djetetom tako da mu upućuje osmijehe, ponavlja za djetetom njegove izgovorene glasove, izgovara jednostavne riječi poput *da, bu, ma* i slične. Dijete će na taj način razviti svoj socijalni osmijeh, početi pratiti majčine izgovore riječi, pratiti pokret njezinih usana kako bi naučio pravilno izgovarati određene glasove i pojednostavljene riječi. Stoga je vrlo bitno da majka sve te verbalne i neverbalne aktivnosti radi sa strpljenjem, polako i pažljivo, kako bi dijete sa zadovoljstvom učilo iz majčinog ponašanja i pričanja. Naravno, uz sve to bitna je i očeva prisutnost kako bi se dijete naviklo na njemu najbliže osobe.

Međutim, vrlo je bitan naglasak staviti i na tzv. *Teoriju ekoloških sustava Uriea Bronfenbrenner* (Eret, 2011). Prema Bronfenbrenneru *Teorija ekoloških sustava* je model pristupa u istraživanju dječjeg razvoja koji se usredotočuje na pojedinca u njegovoj neposrednoj okolini. Bronfenbrenner objašnjava kako dijete i okolina neprestano utječu jedno na drugo na dvosmjernan, interaktivan način. Okolina interaktivnim putem na dijete djeluje putem okoline koja je najbliža djetetu te putem

sustava koji povezuje npr. odgojitelja i roditelje. Osim toga okolina na dijete djeluje kroz socijalna okruženja u kojima dijete neposredno ne sudjeluje te kultura u kojoj dijete živi. Međutim, ovi sustavi su međusobno povezani tzv. krono-sustavom koji je, kako tvrdi Santrock struktura događaja iz okoline i promjena tijekom života i sociokulturalne okolnosti (Eret, 2011).

U prvim godinama djetetovog razvoja roditeljima je bitno da se prilagode na dijete i dijete na njih te da ga zajedno uče novim stvarima i pojavama koje se dešavaju oko njega. Roditelji su prvi odgojitelji/učitelji svojoj djeci i kao takvi oni su njima uzor i model prema kojemu dijete oblikuje svoje ponašanje, uči se vrijednostima i priprema se za život u zajednici. Aktivno bavljenje djetetom i svakodnevna intenzivna komunikacija je jedna kvalitetna podloga za djetetov daljnji razvoj u svim područjima, a najviše u govornom. Naravno, ako dijete odrasta u zdravoj obitelji u smislu dobrih odnosa među ukućanima, dijete će brže i bolje poprimati informacije i primjenjivati sve to u svoju užu okolinu, a kasnije i širu.

2. 2. 2. Utjecaj odgojitelja u razvoju govora kod djeteta

Isti takav, a nimalo manje bitan čimbenik u djetetovom razvoju govora je i odgojitelj. Odgojitelj je osoba koja je dolaskom djeteta u predškolsku ustanovu isto tako odgovorna za njegov daljnji rast i razvoj. Međutim, bitno je i da dijete dolazi iz obitelji u kojoj se zdravo razvijalo, a za to su bitne sve prethodno navedene sastavnice. No, ako dijete dolazi iz obitelji u kojoj je bilo zanemareno i odgojeno na loš način, dijete nije došlo u predškolsku ustanovu dobro razvijeno, ali to ne znači da predškolska ustanova ne može na to utjecati. Upravo suprotno, odgojitelj je osoba koja u tome može puno doprinijeti i razviti dijete u svim segmentima. Kako se u ovom radu ističe važnost djetetova razvoja govora bitno je naglasiti neke bitne značajke za razvoj govora predškolskog djeteta. Kroz svakodnevne aktivnosti u vrtiću između odgojitelja, pojedinog djeteta i njegovih vršnjaka uspostavlja se komunikacija koja se prvenstveno temelji na socio-emocionalnim vezama među njima.

Odgojitelj u interakciji s djecom upotrebom gesta, mimika i pričanja djecu uči kako se sporazumijevati i poticati ih na međusobno komuniciranje i interakciju s ostalim vršnjacima. Uz sve to odgojitelj tijekom boravka u predškolskoj ustanovi bi trebao uključivati djecu u razne aktivnosti koje se odnose na sam izgovor riječi i slaganje rečenica. Primjerice, uz razne pjesmice, pričanjem priča i sl. Pomoću tih

aktivnosti odgojitelj potiče djecu na sudjelovanje u pjevanju i na raspravljanja o nečijim postupcima u priči. Bitno je da se djecu na bilo kakav način uključi u cijeli sustav govora. Također, dijete se može poticati i na razne dramske uloge na način da svakom djetetu se preda neku ulogu i oni samostalno stvaraju priču i razgovor, iako se to može i na običan način razvijati. Ali, važno je u djeci pobuditi maštu i želju za što boljim komuniciranjem. Djetetu se u njegovom govornom sustavu može pomoći i uz neke početne vježbe izgovaranja glasova, riječi i rečenica.

Dakle, važno je da se ide postepenim načinom kako bi djeca usvojila sve informacije te na taj način obogatila svoj vokabular i želju za svakodnevnim komuniciranjem kod kuće i u predškolskoj ustanovi.

Odgovitelj je obvezan pratiti govorni razvoj djece kako bi znao na koji način nastaviti sa poučavanjem te u čemu bi mogao još poraditi kako bi djeca još bolje usavršila tehniku izgovora riječi. Ako dijete ne želi pričati ili je jednostavno zatvoreno i ne osjeća želju za pričanjem pred ostalim vršnjacima onda mu odgojitelj treba ponuditi drugu vrstu aktivnosti. Primjerice, ako se djetetu ponudi neka igra u kutku sa lutkama i raznim igračkama dijete će nesvjesno početi pričati kao da priča sa čovjekom. Dakle, igra također djetetu doista pomaže u njegovom razvoju govora jer dijete će tijekom igranja sa lutkama, kamionima i slično stvoriti sebi zanimljivu priču i to osmišljavanjem dijaloga između dvije lutke te će na taj način razvijati priču i govor. Igra u ovom slučaju potiče govor uz pomoć izvođenja određenih pokreta tijekom izvođenja igre. Međutim, svaka aktivnost u predškolskoj ustanovi, a i općenito iziskuje upotrebu govora i dijete će kad tad naučiti pričati, neki ranije, a neki kasnije. Na sve to utječe angažiranost roditelja kod kuće za razvoj djetetovog govora. Ako se neka obitelj više trudi oko djetetovog razvoja govora od ostalih roditelja djece, naravno da će to dijete najbrže i najuspješnije upamtiti određene riječi i doći će mu u naviku korištenje govora ranije nego ostaloj djeci iz vrtićke skupine.

U nastavku slijedi razvoj govora kod djece od samog rođenja pa sve do sedme godine prema Apel i Masterson (2004).

2. 3. Razvoj govora

Prvi krik novorođenčeta, iako refleksan od iznimne i znakovne je važnosti za okolinu jer ukazuje da je uspostavljena funkcija disanja u za novorođenče novim uvjetima života. Zapravo, taj prvi krik koji se pojavljuje kao posljedica refleksnih

pokreta organa za fonaciju, kao i plač u prvih nekoliko mjeseci života nisu izraz svjesnih djetetovih namjera i ne smatra ih se oblikom komunikacije, iako oni to kasnije postaju.

2. 3. 1. Razvoj govora od rođenja do druge godine života

Autori Apel i Masterson (2004) ističu kako dijete u svojim prvih šest mjeseci plače, uzrujava se, kašlje, štuca i radi razne aktivnosti na temelju kojih ono uči o svojoj okolini. Na taj način ono postaje aktivno u komunikaciji te ulazi u svijet interakcije sa okolinom. Do kraja razdoblja djeca razumiju razgovore svoje okoline. Kako bi se govor djeteta razvijao postepeno i kvalitetno potrebno je uključivati ga u komunikaciju u svakom trenutku. To se postiže na način da svaku aktivnost koja se trenutno odvija bude popraćena objašnjenjem i riječima koje bi opisale tu aktivnost. Na taj način će dijete postepeno usvajati izgovorene riječi ili već pokušati izgovarati barem slogove koji sličje pravim riječima koje su izgovorene sa strane odrasle osobe. Naime, dijete u tom razdoblju upija jako puno riječi koje će usavršiti za vrijeme druge godine života. U nastavku je razvoj govora od rođenja do druge godine djetetova života (prema Apel, Masterson, 2004):

- 0 – 3 mjeseca:

- kada dijete ima različite potrebe ono i iznosi svoje osjećaje, želje i potrebe različitim plačem

- različitim načinom plača iskazuje svoje potrebe, guguće

- smiješi se kada vidi poznatu osobu

- 4 – 6 mjeseci:

- Dijete ispušta zvukove koji sve više počinju nalikovati glasovima koji zapravo čine riječi, koristi sve više raznih glasova među kojima su glasovi p, b, m.

- Glasom vokalno pokazuje svoje osjećaje; izražava veselje i razočarenje

- Tijekom igre s djetetom ili kada ostane samo, ono stvara zvukove grgljanjem

- 7 – 12 mjesec:

- Dijete počinje izgovarati prve smislene riječi

- Brbljanje zvukova ima dugačke i kratke skupine glasova; prve riječi mogu biti: „mama, tata“...

- Umjesto plačem služi se govorom da privuče pažnju te na taj način zadrži pozornost

- Reagira na zov svojeg imena i na imena članova obitelji
- 1 – 2 godine:
- Postavlja pitanja ili odgovara na njih sa 1- 2 riječi
- Pokušava razgovarati jednostavnim riječima, i raznim gestikulacijama
- Upotrebljava razne suglasnike na početku svake riječi (Apel, Masterson, 2004).

2. 3. 2. Razvoj govora od druge do četvrte godine života

U ovom razdoblju dijete pokazuje da mu je stalo do komunikativne vrijednosti jezika i govora. Naime, u ovoj fazi dijete razbija labirint stvaranja rečenica te razvija odlične strategije tijekom vođenja razgovora. Osim toga, dijete ispravno izgovara glasove (Apel, Masterson, 2004).

- služi se sa više od tisuću riječi, a razumije ih još više
- upotrebljava dvije do tri riječi na način da priča i kada traži stvari
- često traži ili privlači pozornost prema predmetima tako da ih imenuje
- bez problema može pričati o tome što je radilo u vrtiću ili negdje drugdje
- upotrebljava mnogo rečenica koje se uglavnom sastoje od četiri ili više riječi
- govori glatko, bez ponavljanja slogova ili riječi

2. 3. 3. Razvoj govora od četvrte do šeste / sedme godine života

- priče imaju radnju ili opis proživljenih iskustava
- tijekom razgovora djetetov glas je jasan
- u rečenicama iznosi mnogo detalja kada nešto prepričava
- priča priče u kojima se pridržava određene teme (ne skreće sa teme)
- u razgovoru lako komunicira s djecom i odraslima
- većinu glasova izgovara ispravno osim sljedećih: č, ć, l, r, š, ž, dž, đ
- služi se istom gramatikom kao i svi u njegovoj obitelji (Apel, Masterson, 2004).

3. 3. Vrste teškoća u razvoju govora

Kod djece se ponekad može primijetiti da imaju poteškoća u jednom ili nekoliko područja govorno-jezičnog razvoja. S obzirom na poteškoće moguće su promjene u ponašanju kod djeteta te promjena kod uspješnog i kvalitetnog razvoja govora. Prvenstveno veliki utjecaj na to ima nedovoljno usvojen jezični sustav koji može ograničavati utjecaj okoline na dijete te djetetovo djelovanje na okolinu.

Kod neke djece se mogu primijetiti poteškoće u izgovoru u kojem je njihov govor ponekad teško razumjeti. Manji broj djece ima poteškoća u sluhu, odnosno ne čuju dobro kada im se nešto govori. Međutim, ima i djece koja s poteškoćama dobro čuju, no ne razumiju govor drugih ljudi. Također, neka djeca imaju problema u području gramatike, tj. nisu u stanju spontano usvojiti postojeća gramatička pravila. Osim toga, nekoj djeci je teško upotrijebiti jezik u svrhu iskazivanja svojih potreba i želja (Apel, Masterson, 2004).

Naime, neka djeca imaju poteškoća u nekoliko govorno-jezičnih područja u kombinaciji gdje su uzroci poteškoća povremeno i veoma očiti. U nastavku će se opisati nekoliko stanja i sindroma koji najčešće uzrokuju zaostajanje u govorno-jezičnom razvoju predškolske djece. Također, neki od govornih poremećaja će biti i objašnjeni (Apel, Masterson, 2004).

3. 3. 1. Oštećenja u sluhu

Vuletić (1987) tumači kako se govor uči slušanjem, a kad je jednom naučen slušanje ga održava uz pomoć ostalih kontrola. Naime, gubitak sluha negativno utječe na usvajanje govora kao i njegovo održavanje.

Apel i Masterson (2004) objašnjavaju kako oštećenje sluha utječe na govorno-jezični razvoj. Međutim, način i stupanj problema u govorno-jezičnom razvoju oscilira od djeteta do djeteta. Uostalom, mnogo toga ovisi o vrsti oštećenja te o stupnju oštećenja i o tome kada se to dogodilo. Dakle, što je gubitak sluha veći, ozbiljniji je njegov utjecaj na govorno-jezični razvoj. Stoga, dijete tada dobiva manje govorno-jezičnih modela.

Postoje dvije vrste oštećenja sluha. Kod konduktivnog oštećenja sluha zvuk ima teškoća kada treba doći do unutarnjeg uha, odnosno dijela slušnog sustava koji

šalje poruke do mozga. Naime, konduktivna oštećenja sluha mogu biti privremena (Apel, Masterson, 2004).

Druga vrsta oštećenja sluha se zove senzoneuralna. Kod te vrste oštećenja problem može biti u samom unutarnjem uhu ili u odašiljanju poruka iz unutarnjeg uha pa sve do mozga. Za razliku od konduktivnog oštećenja, senzoneuralno je trajno oštećenje koje je teže rehabilitirati (Apel, Masterson, 2004).

Djeci sa senzoneuralnim oštećenjem sluha se pomaže uobičajeno putem kompenzacijskih mjera. Međutim, te mjere uključuju upotrebu slušnih pomagala koja pojačavaju zvukove koje dijete prima. Osim toga, senzoneuralno oštećenje se može riješiti kirurčkim zahvatom ugradnje kohlearnog implanta koji zamjenjuje oštećeni dio unutarnjeg uha ili upotrebom drugih sustava komunikacije, primjerice znakovni jezik (Apel, Masterson, 2004).

Dakle, od iznimne je važnosti da se gubitak sluha prepozna što je moguće ranije, kako bi se putem pravovremene rehabilitacije očuvao djetetov jezični razvoj (Apel, Masterson, 2004).

3. 3. 2. Brzopletost

Škarić (2003) u knjizi piše kako prema Weissu (1964) pojam brzopletost objašnjava kao poremećaj koji je okarakteriziran nesvjesnošću osobe o vlastitom poremećaju, odnosno kratkim rasponom pažnje, artikulaciji i formulaciji govora, smetnjama u percepciji te često prebrzim govornim izražavanjem.

Također, brzopletost je verbalna manifestacija centralne jezične neuravnoteženosti koja zadire u sve kanale komunikacije kao što su pisanje, čitanje i sl. te općenito u ponašanje (Škarić, 2003).

Škarić (2003) ističe kako u osnovi tog poremećaja pažnja je u kratkom rasponu koja se odražava u svim aktivnostima. Nakon izrazito kratkog svraćanja pažnje na jednu aktivnost, dijete koje je brzopleto u govoru počinje zanimati druge stvari i pojave te zaboravlja na prethodnu aktivnost, s kim je, gdje je, u kojoj se situaciji trenutno nalazi. Dijete tada ne razumije, odnosno ne primjećuje da mu se nešto govori i da se nešto događa oko njega. Zapravo dijete tada stane djelovati ili govoriti, ili u kombinaciji u neskladu sa situacijom koja se trenutno događa.

3. 3. 3. Bradilalija

Škarić (2003) bradilaliju objašnjava kao pojam koji označava pretjerano spor govor zbog organske podloge. Naime, često se javlja kao posljedica organskih oboljenja centralnog nervnog sistema te je učestalija pojava kod mentalno retardirane djece i omladine.

Glavno obilježje usporenog govora je produžavanje svih glasova, posebice samoglasnika. Djeca sa takvim govorom su inače spora i nespretna te na takav način ostavljaju utisak lijenosti i nezainteresiranosti. Također, ono što je specifično kod te djece je da nisu kadra shvatiti niti slijediti govor okoline s obzirom da ne odgovara njihovom ritmu govora. Tako da vrlo često ne mogu shvatiti poruku koja im je upućena. Usporeni govor sa sobom nosi i usporene misaone procese i kasno reagiranje. Djeca sa bradilalijom često govore kroz nos, pa je takav govor neugodan i zamoran kod slušača upravo zbog tog razvučenog i nejasnog govora (Škarić, 2003).

Naime, svako dijete je posebno na svoj način i ima vlastiti individualni tempo razvoja. Poznata je situacija da neka djeca progovore kasnije od većine vršnjaka i razvoj govora i jezika se kod njih odvija izrazito sporo, ali na isti način kao i kod ostale djece (Apel, Masterson, 2004).

3. 3. 4. Poremećaj u izgovoru

Prema Vuletić (1987) poremećaj u govoru je najčešći govorni poremećaj među djecom. Raspon poremećenosti se kreće od vrlo zamjetljivih do gotovo neprimjetnih odstupanja koje okolina najčešće tolerira kao varijante izgovora karakteristične za govornike sve dok osoba sa takvim govornim poremećajem ne dođe u situaciju u kojoj joj je važan tečan govor.

Apel, Masterson, (2004) poremećaj izgovora objašnjavaju kao pojam koji obuhvaća takva odstupanja u govoru u kojima dijete, u dobi kada bi već trebalo dobro izgovarati određene glasove. No, zbog različitih razloga ne može standardno za materinji jezik izgovarati neke od tih glasova, međusobno ih miješa ili sasvim izostavlja, nepravilno izgovara slogove i cijele riječi, dok mu je rječnik dovoljno bogat, a i sam jezik je gramatički pravilan.

Nepravilan izgovor može uzrokovati nedovoljna pokretljivost i opća nespretnost govornih organa. Međutim, moguća je situacija da dijete ne može držati

jezik u nužnom položaju ili brzo prelaziti na novi pokret, zbog čega dolazi do neispravnog izgovora određenog glasa ili skupine glasova (Apel, Masterson, 2004).

Autori knjige pišu kako je jedan od mogućih uzroka odstupanja u izgovoru slabo razvijeni fonemski sluh, odnosno kako određeni dijelovi mozga primaju i obrađuju glasove koje dijete čuje. Navedeni uzrok ima sposobnost prepoznavati i razlikovati glasove koji oblikuju riječ.

Također, neispravan izgovor se može pojaviti i zbog oponašanja lošeg uzora. Zato je bitno naglasiti kako je dobivanje dobrih govorno-jezičnih modela nužno za uredan razvoj (Apel, Masterson, 2004).

3. 3. 5. Pojava mucanja

Prema Škarić (1998) mucanje je najpoznatiji govorni poremećaj iako nije najučestaliji. Naime, kada se kaže da netko ima govornu smetnju, zapravo se misli na mucanje. Kada se govori o mucanju, misli se na govor osobe koja muca te na njezino verbalno-glasovno ponašanje koje karakteriziraju neke od sljedećih popratnih pojava:

- ubacivanje različitih glasova,
- poštalice,
- dulje trajanje govora,
- neadekvatne pauze,
- zastoji u govoru,
- produživanje glasova,
- ponavljanje dijelova riječi i rečenica.

Prema Škarić (1998) lingvisti smatraju da do mucanja dolazi zbog problema vezanih uz usvajanje jezika, odnosno zbog dinamike učenja jezika prema zahtjevima i normama od strane odraslih. Stoga, u tom razdoblju od iznimne je važnosti odnos i prisutstvo okoline, pogotovo roditelja prema djetetu i njegovu govoru. Najbolji put do razvoja pravilnoga i tečnog govora je strpljivo ponašanje spram dječjeg zamuckivanja, uz pružanje dobrih govornih uzora, usporen i smiren govor s djetetom, poticanje ugodne konverzacije i slično (Škarić, 1998).

3. 4. Važnost logopeda i suradnja s odgojiteljem

Važnost postojanja logopeda kao stručnjaka u životu djeteta tijekom njegovog govornog, a i općenitog razvoja je veoma velika. Logoped je stručnjak koji se bavi problemima govora, glasa i jezika. Kako bi se posao logopeda preciznije i detaljnije opisao u nastavku su navedeni problemi kojima se logoped bavi:

- neispravan izgovor glasova,
- korigiranje cjelokupnog govorno-jezičnog razvoja,
- poticanje razvoja govora i jezika,
- problemi sa čitanjem i pisanjem,
- problemi glasa i
- problemi u učenju.⁴

Svi članovi stručnog tima, pa tako i logoped sudjeluje u organizaciji rada na svim razinama predškolske ustanove. Naime, to podrazumijeva osmišljanje i provedbu redovitog i posebnog programa vrtića, odnosno sve dijelove vezane s djecom sa određenim teškoćama.

Stručnjak logoped je u predškolskoj ustanovi primarno zadužen za praćenje komunikacijskog i jezično-govornog razvoja sve djece polaznika vrtića. Praćenje se provodi kontinuirano tijekom cijele pedagoške godine zapažanjem i promatranjem u skupinama i sudjelovanjem logopeda u odgojno–obrazovnom procesu.

Naime, pravovremenim i adekvatnim praćenjem otkriva se predispozicija za teškoću, a omogućuje se i pravovremeno prijavljivanje i angažiranost na dijagnostiku i/ili vježbe u ustanovama izvan vrtića.⁵

Kako bi logoped obavio svoj posao kako treba, bitno je informiranje koje može dobiti od roditelja, ali i odgojitelja koji ima veliku ulogu u tome jer je on osoba koja svakodnevno boravi s njime u vrtiću i vidi njegovo ponašanje, govor, način interakcije sa ostalom djecom i sl. Preko odgojitelja logoped može dobiti puno važnih i vrijednih informacija koje će mu poslužiti tijekom terapije sa djetetom. Na taj način znat će

⁴ Dostupno na: [<https://www.wishmama.hr/roditeljstvo/savjeti-lijecnika/tko-je-logoped/>] Pristupljeno: [28. 6. 2022.]

⁵ Dostupno na: [<https://vrtic-precko.zagreb.hr/default.aspx?id=213>] Pristupljeno: [28. 6. 2022.]

svoje znanje primijeniti na djetetu na način da mu pomogne i primijeni odgovarajuće terapije i vježbe.

Osim toga nakon odrađene terapije sa djetetom logoped će odgojitelju prenijeti određena obilježja djeteta te predložiti će mu neke moguće promjene tijekom boravka u sobi dnevnog boravka među ostalom djecom. Također, odgojitelj će u tom trenutku znati koje aktivnosti ili govorne igre ponuditi djetetu i u kojem trenutku. Međutim, na taj način će odgojitelj i logoped zajedničkim snagama i kvalitetnom suradnjom i komunikacijom poboljšati djetetov razvoj u onom području koji je problematičan te pravovremeno reagirati.

3. 4. 1. „Kokolingo“

Što je „Kokolingo“ i čemu služi? Kokolingo je prva digitalna logopedska vježbenica za djecu s artikulacijskim poremećajima. Aplikacija je osmišljena u Hrvatskoj u suradnji s timom stručnjaka iz područja računalnih znanosti i logopedije. Ono što spomenuta aplikacija nudi su razni interaktivni multimedijски sadržaji koji pružaju bogat izbor vježbi koji su prilagođeni za rad s djetetom u toplini doma.

Zašto odabrati baš „Kokolingo“? Osim što je njegovo korištenje jednostavno i štedi vrijeme roditelju, djetetu pruža zabavno učenje uz igru gdje ono brže napreduje u dobivanju pravilnog izgovora. Osim navedenoga, dijete produbljuje odnos s roditeljima te gradi vlastito samopouzdanje.

Digitalna vježbenica nudi 30 minuta redovite igre dnevno te učenja koje je potrebno za napredak u korekciji nepravilnog izgovora glasova kroz zabavno-edukativne aktivnosti.

Aplikacija je jednostavna za korištenje. Naime, sve aktivnosti koje se nalaze u samoj aplikaciji idu redom, od jednostavnijih ka složenijim razinama igara i učenja. Na taj način roditelji i logopedi lako mogu pratiti strukturu rada koja se nudi te razina napretka kod pojedinog djeteta.

Prva razina igre i učenja se zove „Gusarska gimnastika“ koja sadrži vježbe za jačanje i pokretljivost čeljusti, jezika i usana. Naime, to su predvježbe koje služe za

razvoj specifičnih pokreta govornih organa koji su potrebni za izgovor glasova. Naravno, provode se od jednostavnijih prema složenijima.

Sljedeća razina je fokusirana na pažljivo slušanje u kojoj se nalaze vježbe fonemske diskriminacije. Kroz ove aktivnosti dijete uči međusobno razlikovati određene, odnosno slične glasove.

Na sljedećoj razini igre pod nazivom „Čudnovate riječi“ se nalaze vježbe s tzv. logatomima, točnije slogovima koji nemaju svoja značenja. Pomoću njih djeca vježbaju ciljani glas u inicijalnoj, medijalnoj i finalnoj poziciji te upoznaju ciljani glas kroz jednostavnije jezične strukture.

Slijedi razina koja se bazira na području riječi. U toj skupini zadataka dijete u raznim aktivnostima prolazi kroz liste riječi koje sadržavaju ciljani glas. Naime, liste riječi su podijeljene tako da sadrže ciljani glas na početku, u sredini i na kraju riječi. Osim toga, liste su podijeljene prema slogu te prema dužini i jezičnoj složenosti riječi.

Razina pod nazivom „Rečenice“ sadrži zadatke za onu djecu koja su došla na stupanj automatizacije određenog glasa. U tom dijelu dijete ima usvojen glas, ali ga kroz ove aktivnosti uvježbava tako da ga može pravilno artikulirati u svim situacijama i kontekstima.

„Priče“ su bogate aktivnostima slušanja tj. čitanja priča. Na temelju ovih aktivnosti dijete također automatizira pravilan izgovor glasa, ali kroz veće cjeline. Međutim, priče su zasićene ciljanim glasom te se na kraju svake priče nalazi zadatak koji služi kao vježba ranog razumijevanja pročitano⁶.

⁶ Dostupno na: [<https://kokolingo.hr/>] Pristupljeno: [28. 6. 2022.]

4. IGRA I DIJETE

Igru možemo nazvati dječjom praksom, odnosno slobodnog načina djelovanja koji je izvan realnog života. Zapravo, igra je proces u kojem se uživa i treba se uživati te zato je sama sebi svrhom. Igra protječe u vlastitoj određenosti vremena i prostora te se odvija po određenim pravilima. Prema Rajić (2015) igra kao vrsta aktivnosti je vrlo složena, funkcionalna, spontana i samomotivirajuća aktivnost koja prvenstveno proizlazi iz unutrašnje djetetove potrebe te kao takva najviše odgovara naravi i zakonitostima tijekom njegova razvoja. Duran (2003) igru predstavlja kao veliki broj aktivnosti s kojima djeca razvijaju raznovrsne obrasce ponašanja koji nisu naslijeđeni, a potrebni su za opstanak. Prema Gjurković (2018) djeca putem igre stječu vještine sa svih aspekata razvoja: socijalnog, emocionalnog, spoznajnog i tjelesnog.

Igra je i primarni način učenja o samome sebi, drugima i okolini; univerzalna je, svoj djeci poznata, instinktivna te bitan je dio odrastanja i formiranja osobnosti. Kroz igru dijete uči, razvija se, otkriva sebe i svijet putem pokušaja i pogrešaka, eksperimentiranjem s različitim materijalima, sredstvima, zvukovima i igranjem uloga. (Kralj, 2012).

Dijete u igru ulazi dragovoljno jer igrajući se, osjeća se ugodno, ali i zaštićeno pa je zbog toga rado samostalno organizira i potiče na razne nivoe koji mu grade kognitivni i emocionalni razvoj. Igra je djetetu neprocjenjiva zbog samog procesa igranja koji može ostvarivati i usmjeravati po vlastitim željama i potrebama. Ono uživa u događanju igre jer se odvija po njegovu scenariju; dijete ga samostvara, mijenja i prilagođava. Naročito u simboličkoj igri, dijete maštovito prerađuje stvarnost prema tome kako doživljava svijet stvarajući novi svijet u kojem postaje ono što želi, odnosno ono što u stvarnosti još ne može biti. Inače, u igri se dijete samoostvaruje i izražava te savladava probleme i prorađuje svoje doživljaje. Osim toga, dijete se misaono razvija i emocionalno oslobađa, socijalno sazrijeva i motorički napreduje. Stoga, svako pojedino dijete raste s igrama, a igre rastu s njime (Rajić, 2015).

4. 1. Vrste igara za djecu predškolske dobi

Općenito govoreći, dječju igru se može promatrati s razine kognitivnog razvoja i razine društvenih interakcija, odnosno igru na spoznajnoj i socijalnoj razini. Na socijalnoj razini dijete može ulaziti u jedan od ovih oblika igre koji su nabrojani i objašnjeni u nastavku teksta prema (Kurtović, 2022):

Promatranje igre - dijete samostalno promatra igru drugih bez uključenja.

Samostalna igra - dijete je uživljeno i u fokusu je u samotnoj aktivnosti, nema potrebe za drugom djecom iz okoline.

Usporedna igra - djetetova trenutna igra odvija se paralelno s igrom druge djece, no ne uspostavlja se interakcija ni zajednička igra.

Povezujuća igra - javljaju se poneke interakcije među djecom koja se igraju, poput dodavanja igračaka ili kratkog razgovora koji se veže za trenutnu aktivnost.

Suradnička igra - u takvoj vrsti igre djeca se udružuju i aktivno komuniciraju sa zajedničkim ciljem da nešto postignu ili naprave.

Na spoznajnoj razini, dijete predškolskog uzrasta s obzirom na svoje kognitivne mogućnosti može interaktivno sudjelovati u različitim oblicima igre koji mu se nude. Tako da osnovna podjela dijeli vrste igara na sljedeće:

Funkcionalna igra - dijete barata svojim dijelovima tijela uz pomoć nekog predmeta ili bez njega kako bi se zabavilo.

Konstruktivna igra - dijete pokušava nešto konstruirati, odnosno stvoriti od ponuđenog materijala iz njegove okoline.

Igre pretvaranja - dijete tijekom manipuliranja sa određenim predmetom koristi svoju maštu te zamjenjuje konkretni predmet u nešto drugo kako bi poslužio u trenutnu korist, odnosno određeni predmet može imati funkciju koju nema (npr. telefoniranje pomoću igračke u obliku banane).

Jezične igre - uključivanje djeteta u razne korisne jezične igre kao što su kratke priče, pjesme sa rimom, brojalice i sl.

Kreativne igre - podupiru učenje učinkovitog rješavanja problema (pr. igre sa glinamolom, crtanje i neki složeniji iskazi kreativnosti). Osim toga potiču razvoj divergentnog mišljenja i kreativnosti kod djeteta.

Igre s pravilima - odvijaju se prema unaprijed određenim pravilima igre. Jezično razumijevanje je u tom području vrlo važno kako bi svi sudionici u igri shvatili što se od njih očekuje te kako bi mogli sudjelovati u dogovoru oko igre.⁷

⁷ Dostupno na: [<https://logoped.hr/razvoj-djecje-igre/>] Pristupljeno: [29. 6. 2022.]

5. IGRE RIJEČIMA ZA DJECU PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Igre riječima se najčešće primjenjuju u starijoj odgojnoj skupini, najviše zbog toga jer djeca te dobi imaju veći broj predodžaba, donekle se pravilno izražavaju te imaju određeno iskustvo. Putem ove grupe igara djeca razvijaju određene sposobnosti, a mogu se ostvariti i određeni odgojno-obrazovni zadaci. Igre riječima su pogodne za razvijanje govornog izraza, elemenata govora, glasovnih segmenata za razvijanje osobina dobrog govora. Osim toga, pridonose i obogaćivanju dječjeg rječnika i spoznaja, razvijanju osjeta, utječu na domišljatost, govornu snalažljivost, asocijacije, radoznalost, strpljivost, samokontrolu, sposobnost shvaćanja, sposobnost promatranja neposredne okoline. Također, bude interes za ovu vrstu aktivnosti te misaono aktiviraju dijete koje postepeno potiče i pospješuje komunikaciju. Bitno je naglasiti i metasignale (smijeh, pocikivanje, mahanje ručicama i sl.) koji pokazuju koliko su djeca zainteresirana za igru i koliko se u nju uključuju te jesu li i kako su prihvatila igru (Peteh, 2003).

Igre riječima se izvode kao samostalne aktivnosti ili kao sastavni dio drugih organiziranih aktivnosti, a dijele se na:

- igre riječima,
- igre riječima uz pokret,
- igre riječima uz primjenu određenih didaktičkih materijala (Peteh, 2003).

U nastavku se može vidjeti jedan primjer igre riječima koji se naraštajima primjenjuje u praksi.

„Leti-leti“ je jedna stara, pa gotovo zaboravljena narodna igra. Iznimno je jednostavna, a vezana je uz pokret oba kažiprsta.

Pravilo igre: nakon izrečene riječi koja označava nešto što leti (npr. leti-leti leptir) treba oba kažiprsta podići u zrak. U slučaju da se imenuje nešto što ne leti (npr. leti-leti stolica) kažiprsti miruju na stolu. Poželjno je da djeca sjede za stolom i kažiprste na stolu. Potrebna je velika spretnost i mala zavaravanja voditelja igre koja rezultira velikom smjehu i radosti. Dok samo trajanje igre ovisi o zainteresiranosti djece (Peteh, 2003).

5. 1. Pjesmice

Igre riječima ponekad sadrže namjerno iskrivljavanje riječi da bi se poštovalo neko od načela kao što su rima, aliteracija, ponavljanje istoga slova ili glasa. Katkad se osnivaju na stvaranju nove riječi prema pravilu koje vrijedi za druge riječi. Igre riječima se ponekad osnivaju i na nastanku nepostojeće imenice iz postojećeg glagola ili novoga glagola iz postojeće imenice. Osim toga, mogu se osnivati i na nastanku nove riječi iz dijelova ili potpunih drugih riječi. U svim tim primjerima dijete mora dobro uočiti strukturu riječi kao i pravilo koje se primjenjuje te osim smješnog i duhovitog učinka na dijete može poslužiti kao izvrsna vježba za glasovnu raščlambu. U nastavku je pjesmica koja daje dobar primjer glasovne raščlambe i stvaranje novih cjelina (prema Čudina-Obradović, 2002). Putem pjesme u nastavku djeca mogu svoj govor nadograditi na način da glasovno oponašaju spomenute životinje u stihovima. Osim toga, djecu predškolskog uzrasta se može poticati na slovanje riječi u stihovima te postupno čitanje. Također, nakon pročitane pjesme djecu se može angažirati da se dramski izraze na način da oponašaju određenu životinju pokretima. Dakle, od velike je važnosti da se određenu aktivnost integrira kako bi djeca u jednoj aktivnosti razvila više osjetila i vještina.

Svak u svome

Mravi u mravinjaku,
ose u osinjaku,
voće u voćnjaku,
svijeće u svijećnjaku,
zvijeri u zvjerinjaku,
trave u travinjaku,
cvijeće u cvijećnjaku,
grudi u grudnjaku,
samo ljudi – u društvu!
Zato se stalno svađaju,
kad bi živjeli u ljudinjaku
sve bi bilo u redu.

TITO BILOPAVLOVIĆ

6. RAZDOBLJE PRIJE POLASKA U ŠKOLU

Spremnost djeteta za školu se očituje na različim područjima kao što su znanje, i vještine koje mu omogućuju uspješno savladavanje nastavnog sadržaja. Naime, postoji mnogo važnih faktora koji pokazuju koliko je dijete spremno za odlazak u školu. Važno je da je dijete prvenstveno emocionalno spremno na okolinu i nove obaveze koje ga čekaju. Osim toga, od velike je važnosti da je dijete spremno na intelektualnoj, fizičkoj, socijalnoj i jezično-komunikacijskoj razini kako bi se adekvatno uklopilo u društvo i nova područja znanja. Na temelju toga, u nastavku je opisan obvezni program koji se provodi s djecom predškolskog uzrasta.

Pravilnik o sadržaju i programu i trajanju programa predškole NN (NN 107/2014) je obvezni program odgojno-obrazovnog rada s djecom u godini dana prije polaska u osnovnu školu. Ono što je značajno za program predškole je to da mora osigurati svakom djetetu prije polaska u školu optimalne uvjete za razvijanje i unaprjeđivanje vještina, kompetencija i navika te stjecanje spoznaja i zadovoljenje interesa koji će mu pomoći u prilagodbi na nove uvjete života, rasta i razvoja u školskom okruženju. Međutim, sadržaj, programske zadaće i organizacija provedbe programa predškole moraju omogućavati zadovoljavanje svih djetetovih potreba, a posebno potreba za sigurnošću, ljubavlju, pripadanjem, samopoštovanjem i poštovanjem drugih osoba oko sebe te potrebe za samoostvarenjem njegovih osobnih potencijala. Naime, osnovna zadaća programa predškole je razvijanje i unaprjeđivanje emocionalnih, tjelesnih, socijalnih i spoznajnih potencijala djeteta te poticanje komunikacijskih vještina potrebnih za nove oblike učenja NN (NN 107/2014).⁸

Kompetencije koje dijete u godini dana prije polaska u osnovnu školu mora steći i/ili unaprijediti odnose se na komunikaciju na materinskom jeziku, elementarnu komunikaciju na stranim jezicima, matematičke kompetencije i osnovne kompetencije u tehnologiji, prirodoslovlju, digitalne kompetencije, socijalne kompetencije, učiti kako učiti i mnoge druge NN (NN 107/2014).

⁸ Dostupno na: [https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_107_2081.html] Pristupljeno: [14. 8. 2022.]

Okruženje u kojem se provodi Program predškole predstavlja niz čimbenika koji usmjeravaju i potiču djetetov tjelesni, socio-emocionalni, spoznajni i komunikacijski razvoj te utječu na oblikovanje njegove osobnosti, vrijednosti, vještina i navika. Vrlo je važna i suradnja između odgojno-obrazovnih ustanova i roditelja u godini prije djetetova polaska u školu kako bi se pridonijela kvaliteta programa predškole NN (NN 107/2014).

Program predškole provodi se od 1. listopada do 31. svibnja, a ukupno traje 250 sati godišnje za djecu koja nisu polaznici redovitoga programa u dječjem vrtiću u skladu s organizacijom rada odgojno-obrazovne ustanove NN (NN 107/2014).

7. PRIMJERI DOBRE PRAKSE JEZIČNIH IGARA

Kompetencije koje dijete u godini dana prije polaska u školu treba steći i/ili unaprijediti odnose se prvensteno na komunikaciju na materinskom jeziku. Koristi jezičnih igara za djecu rane i predškolske dobi su veoma velike. Osim što su vrlo korisne bitno je naglasiti kako za jezične igre nema pravila kada će se i gdje izvoditi i s kolikim brojem djece. Osim toga jezične igre potiču dječju maštu, kreativnost i smijeh upravo zbog tog spontanog korištenja takvih izvora znanja i igara. Jezične igre je važno svakodnevno provoditi s djecom kako bi im njihovo korištenje ušlo u naviku te kako bi na taj način samostalno krenuli u stvaranje vlastitih ideja i jezičnih igara zato jer je dječja mašta u tim trenucima jako velika, a pogotovo ako im se jezične aktivnosti i igre sviđaju.

Prilikom odrađivanja prakse često se promatrajući djecu promišljalo o tome kakve bi se sve jezične igre mogle realizirati s njima a da još ne postoje. Jednog dana u vrtiću, dok su se djeca u sobi dnevnog boravka individualno ili grupno igrala po centrima aktivnosti realizirala se jedna novo osmišljena jezična igra koja se zove „Što gdje pripada?“ te još mnoštvo drugih koje se osmislilo tijekom boravka u vrtiću među djecom.

7. 1. Što gdje pripada?

Cilj igre: razvoj vokabulara.

Opis igre: Odgojitelj ponudi riječ (npr. „plaža“). Zadatak djece je da kažu „da“ kada odgojitelj spomene predmet koji je potreban za na plažu (npr. „ručnik“) ili „ne“ kada spomenuti predmet nije potreban za plažu (npr. „žlica“).

7. 2. Svako slovo korak naprijed

Cilj igre: fonološko razvijanje govora, razlikovanje slova i riječi.

Opis igre: Odgojitelj određuje koliko će djece odabrati za igru. Djeca stanu u red jedan do drugog sa razmakom od jednog metra radi preglednosti i lakše kontrole sa

strane odgojitelja. Odgojitelj odabire jednu riječ (npr. „sunce“). Zadatak djece je da svako slovo idu korak naprijed. Dakle, za riječ „sunce“ djeca moraju napraviti pet koraka unaprijed. Dijete koje pogriješi ide tri koraka unazad. Nakon toga igra se nastavlja.

Savjet: riječi odabirati postepeno, od jednostavnijih ka složenijima. (npr. „kos“, „mama“, „jabuka“, „kukavica“).

U nastavku su neke od već postojećih jezičnih igara koje se mogu realizirati sa djecom rane i predškolske dobi.

7. 3. Uhvati glas dlanovima

Cilj igre: formiranje i razvoj fonematskog sluha, odnosno sposobnosti razlikovanja glasova govora i artikulacije, odnosno izgovora (Popov, 2010).

Opis igre: Roditelj ili odgojitelj dogovara s djetetom koji glas treba „hvatati“. Tada roditelj ili odgojitelj izgovara riječ, a dijete treba pljesnuti dlanovima kada čuje riječ s tim glasom (Popov, 2010)

Birajte riječi koje počinju zadanim glasom. Primjerice, odabran je glas s. Koristite sljedeće riječi: „sunce“, „slama“, „sok“, „slamka“, „svijeća“ i dr. Izgovarajte povremeno ubacujući druge riječi kojima nema toga glasa: „sunce“, „slama“, „krava“, „sok“, „slamka“, „lopta“. (Popov, 2010).

7. 4. Reci suprotnost

Cilj igre: razvoj volabulara

Potrebna pomagala: lopta

Opis igre: Odrasla osoba baca igraču loptu i izgovara riječ. Igrač treba uhvatiti loptu i reći riječ suprotnog značenja. Ako igrač ne može brzo smisliti suprotnost, izgovara je odrasla osoba. Ako odrasla osoba uspije naći suprotnost, uloge se mijenjaju, što znači da dijete koje nije odgovorilo postaje voditelj (Popov, 2010).

Primjer:

- Blizu – daleko
- Bacati – hvatati

- Toplo – hladno
- Glasno – tiho
- Prvi – posljednji
- Hrapavo – glatko, itd (Popov, 2010).

7. 5. Osmisli rimu

Cilj igre: razvoj sposobnosti razlikovanja glasova govora i artikulacije

Potrebna oprema: lopta

Opis igre: Voditelj baca djetetu loptu i izgovara određenu riječ. Dijete lovi loptu i smišlja odgovarajuću rimu. Ako ju ne može smisliti, voditelj izgovara rimu. U tom slučaju uloge se mijenjaju, odnosno dijete postaje voditelj (Popov, 2010).

Koristite rime poput ovih: „krava“ – „trava“, „gljiva“ – „šljiva“ i dr.

7. 6. Složi rečenicu

Cilj igre: razvoj govora

Potrebna oprema: kartice sa riječima i interpunkcijskim znakovima

Opis igre: Odrasla osoba djetetu daje komplet kartica sa riječima. Dijete treba usmeno izgovarati riječi i staviti rečenicu te na kraju rečenice staviti odgovarajući interpunkcijski znak (Popov, 2010).

7. 7. Od sličice do priče

Cilj igre: razvoj vokabulara, razvoj sposobnosti čitanja niza slika

Potrebna oprema: sličice sa različitim predmetima, pojavama, osobama i sl.

Opis igre: Odrasla osoba djetetu ponudi nekoliko sličica na temelju kojih ono mora izmisliti priču koja uključuje sve stvari sa sličica.

7. 8. Izmisli priču

Cilj igre: razvoj smislenog prepričavanja i slaganja riječi u rečenicu

Potrebna oprema: slika scene iz neke slikopriče

Opis igre: Odrasla osoba djetetu ponudi jedan slikovni prikaz scene iz slikopriče pomoću kojeg dijete analizira radnje na slici te na temelju toga ukratko prepriča odrasloj osobi što se na slici događa.

ZAKLJUČAK

Proučavajući literaturu na temu „Razvoj govornog izražavanja: igre i aktivnosti“ može se naučiti nešto više o razvoju govora od rođenja pa sve do polaska u školu. Tijekom pisanja rada te istraživanja razne literature došlo se do novih saznanja i informacija koje će svakako koristiti u daljnjem životu i budućem poslu. Također, naučilo se puno o tome na koje se sve načine može djeci približiti govor kao pojam i dar u životu koji je jako važan te koliko ga je važno temeljito i pravilno njegovati. Osim toga, naučilo se o načinima koji se mogu primjenjivati u odgoju i obrazovanju kako bi se moglo potaknuti pravilno dječje govorno stvaralaštvo.

Kako bi se djeca pravilno razvijala u području govora važno je da okolina u kojoj dijete boravi bude poticajna i primjerena. S obzirom da dijete većinu svoga vremena provodi u vrtiću od velike je važnosti da i odgojitelj kao stručna osoba bude pravi primjer i kvalitetan model na temelju kojeg će djeca usvajati govor. Važno je da svaka osoba iz djetetove okoline bude svjesna svog utjecaja na djetetov razvoj upravo zbog intenzivnog razvoja koji se u prve tri godine života događa kod djeteta. Važno je da se dijete potiče na komunikaciju i na pravilan govor te da ga se na razne načine zainteresira za bilo kakvu govornu igru kako bi mu govor ušao u svakodnevnu naviku.

Međutim, kod djeteta se može pojaviti i neki od govornih poremećaja na koje treba pravodobno reagirati te uz razgovor sa stručnom osobom, u tom slučaju logopedom doći do zajedničkog rješenja kako bi se djetetov govor razvijao u pravilnom smjeru. U tim trenucima treba biti svjestan situacije, ne dijete zanemarivati ili izbjegavati problem, nego u konzultiranju sa logopedom zajedničkim snagama pomoći djetetu.

Kroz rad se dolazi do spoznaje da je djetetu igra najvažniji posao te kako se igrom uči novim stvarima, pa tako i govorom. Djetetu je potrebno vremena, a to vrijeme treba cijeniti jer dijete ne smije osjetiti pritisak koji može samo negativno utjecati na njegov razvoj. Prilikom organizirane ili neorganizirane igre dijete u igri koristi govor, bilo individualno gdje se ono samo igra te stvara sebi priču koristeći svoj govor ili grupno gdje dijete uči i svladava komunikacijske vještine te ulazi u interakciju sa ostalim vršnjacima. Tijekom igre dijete se ne smije prekidati niti smetati

mu u smislu da prekidamo njegovu trenutnu priču u kojoj se nalazi jer dijete u tom trenutku pokušava i želi nešto isprobati i naučiti. Kako bi se djetetov govor pravilno razvio vrlo je važno da se dijete nalazi u poticajnoj okolini, posebice u vrtiću gdje dijete provodi većinu svoga vremena te na odgojitelju je da djetetu ponudi adekvatan poticaj za pravilan razvoj govornog stvaralaštva.

Kroz *Program predškole* (NN 107/2014) djeci se osiguravaju potrebni uvjeti za spremnost na školu. Tijekom programa predškole dijete razvija te unaprijeđuje vještine koje će mu biti potrebne tijekom prilagodbe na novu okolinu i obveze koje ga čekaju. U sklopu Programa predškole važno je da se dijete uključi u razne aktivnosti koje uključuju razvoj govora uz pomoć realiziranja govornih igara kao što su slaganje rečenica, prepričavanje i sl. Uz pomoć tih igara dijete svakodnevno obogaćuje svoj vokabular.

Proučavajući literaturu te odrađivajući praksu u vrtiću dolazi se do zaključka da djeca razvijaju govor i puno lakše uče kada se igraju jer kroz igru dijete može manipulirati stvarima i u trenutku kada je svjesno da je predmet koji drži u rukama stvaran i da se koristi u svakodnevnom životu, ono će na sve načine pokušati saznati nešto više o tome predmetu. Biti će mu važna svaka informacija koju dobije od odgojitelja ili dijete samo dođe do te informacije manipuliranjem, kroz monolog ili prilikom razgovora sa ostalom djecom. Upravo zbog toga je vrlo važno da se djetetu daje puno pažnje i vremena jer trudom i radom dijete će puno napredovati te će postati pravi govornik.

LITERATURA

- 1) Andrešić, D. (ur.) (2010). Kako dijete govori. Planet Zoe
- 2) Apel, K., Masterson, J. (2004). Jezik i govor od rođenja do 6. godine. Rijeka
- 3) Čudina-Obradović, M. (2002). Igrom do čitanja. Školska knjiga
- 4) Duran, M. (2003). Dijete i igra. Jastrebarsko
- 5) Gjurković, T. (2018). Terapija igrom: kako razviti vještine za razumijevanje djeteta i produbiti odnos s njim. Split
- 4) Jovančević, M. i suradnici (2014). Godine prve zašto su važne, Zagreb
- 5) Kralj, D. (2012). Zašto je igra važna za razvoj djece?.
Dostupno: <https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/zasto-je-igra-vazna-za-razvoj-djece/>
- 5) Pravilnik o sadržaju i programu i trajanju programa predškole (NN 107/2014).
Dostupno: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_09_107_2081.html.
- 6) Peteh, M. (2003). Svako slovo nešto novo. Zagreb
- 7) Popov, D. (2010). Enciklopedija razvojnih igara za djecu od 3 do 7 godina. Zagreb
- 8) Posokhova, I. (2008). Zabavan jezik u slikama i igrama. Zagreb
- 9) Posokhova, I. (2019). 200 logopedskih igara – Zabavne igre i aktivnosti za razvoj govora. Zagreb
- 10) Rajić, V. i Petrović - Sočo, B. (2015). Dječji doživljaj igre u predškolskoj i školskoj dobi. Zagreb
- 11) Škarić I. (1998). Govorne poteškoće i njihovo uklanjanje. Zagreb. Mladost
- 12) Škarić I. (2003). Temeljci suvremenog govorništva. Zagreb
- 13) Vuletić D. (1987). Govorni poremećaji: Izgovor. Školska knjiga. Zagreb

SAŽETAK

Djecu je potrebno od najranije dobi poticati na pravilan razvoj govornog stvaralaštva kroz igru i razne aktivnosti koje mogu utjecati na pozitivan razvoj njihovih sposobnosti i vještina.

U prvom dijelu rada „Retorika i govor“ saznaje se što označava pojam retorika i čemu služi te se objašnjava pojam govor i njegova uloga u ljudskoj komunikaciji. U drugome dijelu rada opisuje se „Razvoj govornog izražavanja kod djeteta“ te kada, kako i pod utjecajem koga se razvija njegov govor. U dijelu rada pod naslovom „Čimbenici koji utječu na razvoj djetetova govora“ opisuje se uloga odgojitelja i roditelja kao važnih temeljnih čimbenika za daljnji razvoj djeteta. Nakon toga, pod naslovom „Razvoj govora“ navode se i opisuju razdoblja razvoja govora od rođenja do sedme godine. U četvrtom dijelu rada pod nazivom „Igra i dijete“ definiran je pojam igra te objašnjen učinak igre na dijete. U petom dijelu rada „Igre riječima za djecu predškolskog uzrasta“ saznajemo što igre riječima razvijaju te kako utječu na dijete. U šestom dijelu rada „Razdoblje prije polaska u školu“ objašnjava se što je Program predškole te koja je njegova osnovna zadaća. U zadnjim dijelovima rada „Jezične igre koje se mogu provesti s djecom u predškolskoj ustanovi“ navode se koristi jezičnih igara te što potiču kod djece. U tom istom dijelu rada navedene su i opisane neke već postojeće i novo osmišljene jezične igre sa stručne prakse.

KLJUČNE RIJEČI: govor, govorno izražavanje, dječje govorno stvaralaštvo, igra, poticanje dječjeg pravilnog govornog izražavanja pomoću igre

SUMARRY

Children need to be encouraged from an early age to properly develop their speech creativity through play and various activities that can influence the positive development of their abilities and skills.

In the first part of the work "Rhetoric and speech", we learn what the term rhetoric means and what it serves, and the term speech and its role in human communication are explained. The second part of the paper describes the "Development of speech expression in a child" and when, how and under the influence of whom his speech develops. In the part of the paper entitled "Factors influencing the development of the child's speech", the role of educators and parents is described as important fundamental factors for the further development of the child. After that, under the heading "Speech Development", the periods of speech development from birth to the age of seven are listed and described. In the fourth part of the paper entitled "Play and the child" the term play is defined and the effect of play on the child is explained. In the fifth part of the work "Word games for preschool children", we learn what word games develop and how they affect the child. In the sixth part of the paper "The period before starting school" it is explained what the Preschool Program is and what its basic task is. In the last parts of the paper "Language games that can be played with children in preschool", the benefits of language games and what they stimulate in children are stated. In the same part of the work, some already existing and newly invented language games from professional practice are listed and described.

KEY WORDS: speech, speech expression, children's speech creativity, play, encouraging children's correct speech expression through play